BUCOVINENI ÎN PARLAMENTUL ROMÂNIEI ÎNTREGITE. SENATUL, LEGISLATURA 1920–1922 (II)

RODICA IAŢENCU

Bukowiner Vertreter im Parlament Grossrumäniens. Der Senat, Legislatur 1920–1922 (II)

(*Zusammenfassung*)*

Die Parlamentswahlen im Jahre 1920 (Wahltage: 25., 26. und 27. Mai für das Abgeordnetenhaus; 30. und 31. Mai für den Senat) wurden von der Regierung des Generals Averescu (Amtszeit: 13. März – 17. Dezember 1921), des Präsidenten der Volkspartei organisiert. In der Bukowina verliefen die Wahlen aufgrund des Dekrets Nr. 1 638 vom 8. April 1920, durch das einige Bestimmungen des Wahlgesetzes für die Bukowina (Nr. 3 620) vom 24. August 1919 verändert wurden.

Im ersten Teil unseres dokumentarischen Beitrags präsentierten wir die Validierung der Wahlen des Senats in den neun Bukowiner Wahlkreisen und die gewählten Senatoren, und zwar: Constantin Cosmiuc (die Bezirke Kimpolung und Gura Humora), Ipolit Tarnavschi (Bezirk Radautz), George Jemna (Bezirk Storozynetz), George Grigorovici (Czernowitz-Stadt), Constantin Niculiță (Bezirk Czernowitz), Eugen Kosak (die Bezirke Kotzman und Zastawna), Nicolae R. Căpităneanu (die Bezirke Waschkoutz und Wisznitz), Erast Tarangul (Bezirk Sereth), Ion Nistor (Universität Czernowitz), Vladimir Repta (Metropolit der Bukowina).

In der Legislatur 1920–1922 wurde die Bevölkerung der Bukowina von 16 Abgeordneten vertreten: George Grigorovici (er bewarb sich für die beiden Häuser und entschied sich für das Senatorenmandat), 3 stellvertretende Abgeordneten im Wahlkreis Czernowitz-Stadt und 10 Senatoren, darunter ein Senator von Amts wegen (der Metropolit der Bukowina) und 9 andere Kandidaten (8 aufgrund des allgemeinen Wahlrechts gewählt und einer seitens der Czernowitzer Universität).

Im zweiten Theil unserer Studie wird die Tätigkeit der Bukowiner Senatoren dargestellt, die Gesetzentwürfe besprachen und erarbeiteten, sich über die Vereinigung und Verwaltung der Bukowina äusserten, politische Erklärungen und Interpellationen hinsichtlich der Regierungstätigkeit präsentierten oder an der Debatte des Senats zur Thronrede teilnahmen. In diesem Kontext fanden strittige Gespräche über die administrative Vereinigung der Bukowina statt.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, Parlamentswahlen, Senatoren, parlamentarische Tätigkeit.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXIV**, 1 (48), p. – , Rădăuți – Bucureşti, 2017

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

Activitatea senatorilor bucovineni în legislatura 1920–1922

În prima parte a acestui documentar, am prezentat validarea alegerilor parlamentare pentru Senat desfăşurate în cele nouă circumscripţii electorale care au fost organizate în Bucovina, precum şi în judeţul Suceava–Regat (senatorii care au reprezentat acest judeţ au susţinut intervenţii care s-au referit şi la problemele Bucovinei). În partea a doua, prezentăm activitatea senatorilor bucovineni din legislatura 1920–1922.

Alegerile parlamentare din anul 1920 (data alegerilor a fost fixată pentru zilele de 25, 26, 27 mai pentru Adunarea Deputaţilor şi 30, 31 mai pentru Senat) au fost organizate de către guvernul condus de generalul Alexandru Averescu (13 martie 1920 – 17 decembrie 1921), preşedintele Partidului Poporului şi s-au desfăşurat pe baza tipului de scrutin introdus prin Decretul-lege privind reforma electorală din 14 noiembrie 1918 (vot universal, egal şi direct). Lucrările Parlamentului s-au deschis la 20 iunie 1920. Organizarea alegerilor parlamentare din Bucovina s-a făcut în baza Decretului-lege nr. 1 638/8 aprilie 1920[1], care a modificat unele prevederi ale Decretului-lege electoral pentru Bucovina nr. 3 620/24 august 1919[2]. Conform noii legi electorale, în fiecare circumscripţie electorală se repartiza un număr de comune a căror populaţie să însumeze 50 000 de locuitori pentru alegerile de deputaţi şi 100 000 de locuitori pentru alegerile de senatori. Urmau să fie aleşi 17 deputaţi şi 10 senatori în cele 23 de circumscripţii electorale organizate în Bucovina.

La alegerile din mai 1920, au participat: Partidul Democrat al Unirii, Partidul Social-Democrat din Bucovina, candidaţi ai naţionalităţilor minoritare şi candidaţi independenţi. În această legislatură parlamentară, populaţia Bucovinei a fost reprezentată de 16 deputaţi (George Grigorovici, care a candidat pentru ambele Camere, a optat pentru mandatul de senator; în circumscripţia Cernăuţi–oraş au fost

[1] Dezbaterile Constituantei – Senatul, „Monitorul Oficial” (în continuare se va cita D.S., M.O.), nr. 107, 6 august 1921, p. 2736.

[2] Decretul-lege privind reforma electorală din 14 noiembrie 1918, Decretul-lege electoral pentru Bucovina, nr. 3 620/24 august 1919, Decretul-lege cuprinzând dispoziţii privitoare la alegerile pentru Adunarea Deputaţilor şi Senat în Transilvania, Banat, Crişana, Sătmar şi Maramureş, nr. 3 621/24 august 1919 au fost în vigoare, cu unele modificări, până în anul 1926 (în baza acestora au fost organizate alegerile parlamentare din anii 1919, 1920 şi 1922). Unele dintre modificări se refereau la redimensionarea adunărilor alese, din anul 1920 crescând norma de reprezentare, astfel că numărul deputaţilor s-a redus: de la 337 la 231 în Vechiul Regat şi Basarabia, de la 205 la 121 în Transilvania şi de la 27 la 17 în Bucovina. O reducere similară a mandatelor s-a produs şi la Senat, însă mandatele de drept s-au prezervat. Cf. Alexandru Radu, *Reforma sistemului electoral din România. O istorie analitică* (I), în „Sfera politicii”. Revistă de ştiinţe politice editată de Fundaţia „Orient Expres”, Bucureşti, vol. XX, nr. 1 (167), ianuarie–februarie 2012; accesat online: 10 februarie 2015, la adresa http://www.sferapoliticii.ro/sfera/167/art01-RaduA.php.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

aleşi şi trei deputaţi supleanţi)[3] şi 10 senatori, dintre care unul de drept (mitropolitul Bucovinei) şi nouă aleşi (opt prin vot universal şi unul din partea Universităţii din Cernăuţi)[4].

Populaţia Bucovinei a fost reprezentată, în legislatura parlamentară 1920–1922, de următorii senatori: Constantin Cosmiuc (judeţele Câmpulung şi Gura Humorului), Ipolit Tarnavschi (judeţul Rădăuţi), George Jemna (judeţul Storojineţ), George Grigorovici (Cernăuţi-oraş), Constantin Niculiță (judeţul Cernăuţi), Eugen Kozak (judeţele Coţmani şi Zastavna), Nicolae R. Căpităneanu (judeţele Vășcăuți și Vijnița), Erast Tarangul (judeţul Siret), Ion Nistor (Universitatea Cernăuţi), Vladimir Repta (mitropolitul Bucovinei). Aceştia au participat la dezbaterea unor proiecte de lege, au iniţiat proiecte de lege, au susţinut comunicări pe teme legate de unificarea şi administrarea Bucovinei, au prezentat declaraţii politice şi comunicări referitoare la activitatea guvernului şi la răspunsul Senatului la Mesajul Tronului, context în care au avut loc dispute de idei pe teme legate de modalităţile de unificare și administrare a provinciei.

În faţa Parlamentului şi a noului guvern Alexandru Averescu, o coaliţie între Partidul Poporului şi Partidul Democrat, se ridicau probleme de mare importanţă. Acum au fost adoptate decretele-lege privitoare la reforma agrară (1921), tratatele de pace semnate cu Austria, Germania şi Ungaria (29 iulie – 14 august 1920), au fost realizate reforma financiară şi unificarea monetară, a fost votată Legea privind sindicatele profesionale. În plan extern, s-a constituit Mica Înţelegere (1920–1921), organizaţie politică defensivă, din care făceau parte Republica Cehoslovacă, Regatul Sârbo-Croato-Sloven şi România, a fost semnată Convenţia de alianţă defensivă cu Polonia (3 martie 1921).

În legislatura 1920–1922 a Senatului, au prezentat interpelări şi comunicări parlamentarii: Niculai Ailincăi (Partidul Naţionalist Democrat, judeţul Suceava–Regat), Constantin Cosmiuc (Partidul Poporului, judeţele Câmpulung – Gura-Humorului), George Grigorovici (Partidul Social-Democrat, Cernăuţi-oraş), George Jemna (independent, judeţul Storojineţ), Ion Nistor (Partidul Democrat al Unirii, Universitatea Cernăuţi), Ipolit Tarnavschi (Partidul Poporului, judeţul Rădăuţi), Erast Tarangul (Partidul Poporului, judeţul Siret).

Una dintre priorităţile guvernului Alexandru Averescu a fost adoptarea tratatelor de pace încheiate cu Germania, Austria, Bulgaria, Ungaria. Primul dintre tratatele de pace semnate de România a fost Tratatul cu Germania (28 iunie 1919). Clauzele acestui tratat în problema despăgubirilor de război priveau şi România. Suma totală şi cotele ce reveneau diferitelor ţări au fost stabilite ulterior de către o Comisie de reparaţii, care nu a luat în considerare interesele României. Prin Acordul

[3] Vezi Rodica Iaţencu, *Bucovineni în Parlamentul României Întregite. Adunarea Deputaţilor, sesiunea 1920–1922* (I), în „Analele Bucovinei”, Rădăuţi–Bucureşti, anul XXII, nr. 1 (44), 2015, p. 285–302.

[4] Facem precizarea că problemele Bucovinei au fost dezbătute de la tribuna Parlamentului şi de către unii dintre reprezentanţii judeţului Suceava–Regat (opt deputaţi şi doi senatori).

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

de la Spa (16 iulie 1920), ţării noastre i s-a atribuit numai cota de 1% din totalul reparaţiilor germane[5].

Tratatul de pace între Puterile Aliate şi Asociate şi Austria a fost semnat la 10 septembrie 1919, la Saint-Germain en Laye. Conform dispoziţiilor art. 59, Austria a renunţat în favoarea României „la toate drepturile şi titlurile asupra părţii fostului ducat al Bucovinei, cuprinsă dincoace de fruntariile României, astfel precum vor fi fixate ulterior de principalele Puteri Aliate şi Asociate". Referitor la România, se prevedea (art. 60) că aceasta va încheia un tratat cu principalele Puteri Aliate şi Asociate, care să cuprindă dispoziţii necesare pentru „a ocroti" interesele locuitorilor „ce se deosebesc prin rasă, limbă sau religie de majoritatea populaţiei". În calitate de „succesor" al Monarhiei Austro-Ungare, România, aşa cum prevedea art. 61, urma să preia sarcinile financiare ale acesteia pentru teritoriul intrat sub suveranitatea sa (500 milioane coroane aur, din care România urma să plătească 230 milioane franci drept „cotă de eliberare"). Clauzele referitoare la minorităţile naţionale şi cele de natură economică (dreptul marilor puteri de a „ocroti libertatea tranzitului şi a aplica un regim echitabil comerţului celorlalte naţiuni") încălcau independenţa naţională şi creau posibilitatea de amestec în treburile interne ale României. De aceea, delegaţia română, condusă de Ion I. C. Brătianu, a făcut propuneri de modificare a unor articole. Acestea nu au fost acceptate, însă s-a obţinut înlăturarea Preambulului şi a articolelor 10 şi 11 din Tratatul privind minorităţile[6], după care România, în urma notei ultimative din 15 noiembrie 1919, a semnat Tratatul, la 10 decembrie 1919[7].

Tratatul de Pace dintre Puterile Aliate şi Asociate şi Bulgaria a fost semnat la 27 noiembrie 1919, la Neuilly sur Seine. Art. 27 al acestui tratat fixa graniţele Bulgariei cu Regatul Sârbo-Croato-Sloven, Grecia şi România, iar prin art. 59 Bulgaria recunoştea şi accepta „fruntariile Austriei, ale Greciei, ale Ungariei, ale Poloniei, ale României, ale Statului Sârbo-Croato-Sloven şi ale Statului Ceho-Slovac, astfel cum aceste fruntarii vor fi fixate de către principalele Puteri Aliate şi Asociate". Prin acest tratat, se fixa şi cuantumul despăgubirilor de război (2 250 000 000 franci în aur), pe care bulgarii trebuiau să le plătească inclusiv României (art. 121). Din cauza unor clauze referitoare la minorităţi, considerate că lezează suveranitatea naţională, guvernul României şi cel al Regatului Sârbo-Croato-Sloven au refuzat semnarea acestui tratat. Ca urmare a unor presiuni din partea puterilor

[5] Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *Documente privind istoria României între anii 1918–1944*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1995, p. 20.

[6] La 1 mai 1919, s-a înfiinţat, în cadrul Conferinţei de Pace de la Paris, Comisia statelor noi şi a minorităţilor, care a elaborat aşa-numitele tratate ale minorităţilor. Primul a fost semnat de Marile Puteri cu Polonia (28 iunie 1919) şi va constitui model şi pentru tratatele semnate ulterior (Republica Cehoslovacă, Grecia şi Polonia l-au semnat la 10 septembrie 1919, odată cu Tratatul de Pace cu Austria). Cf. Gheorghe Iancu, *Problema minorităţilor etnice din România reflectată în documente ale Societăţii Naţiunilor (1919–1930)*; accesat online: 18 martie 2015, la adresa http://www.history-cluj.ro/Istorie/cercet/Iancu/Problema%20minoritatilor%28art%29.htm.

[7] Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *op. cit.*, p. 23–24.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

occidentale, România a semnat acest tratat la 10 decembrie 1919 şi l-a ratificat la 30 august 1920. Textul tratatului a intrat în vigoare la 4 septembrie 1920[8].

La 4 iunie 1920, a fost semnat, la Trianon, Tratatul de Pace între Puterile Aliate şi Asociate şi Ungaria. Acest tratat a consfinţit desfiinţarea Monarhiei Austro-Ungare, stabilind frontierele Ungariei cu România, Regatul Sârbo-Croato-Sloven şi Republica Cehoslovacă. Prin art. 45 al acestui tratat, Ungaria recunoştea că Transilvania este parte a României, iar art. 47 prevedea că România va accepta, printr-un tratat semnat cu Puterile Aliate şi Asociate, dispoziţiile pe care acestea le vor considera necesare pentru a proteja interesele locuitorilor „care diferă de majoritatea populaţiei prin rasă, limbă şi religie", libertatea de tranzit şi asigurarea unui regim echitabil pentru celelalte naţiuni[9].

În Parlamentul României au fost depuse proiecte de lege privitoare la adoptarea acestor tratate, la dezbaterea cărora au participat şi senatorii bucovineni. În şedinţa din 29 iulie 1920, senatorul George Grigorovici a susţinut o comunicare despre Proiectul de lege privitor la aprobarea Tratatului de Pace cu Austria, încheiat la Saint Germain, la 10 septembrie 1919 şi a Tratatului asupra minorităţilor (Paris, 9 decembrie 1919), adus în deliberarea Senatului prin Mesaj Regal[10]. Pornind de la ideea că „în Bucovina chestiunea cetăţenească este cea mai dureroasă şi cea mai delicată, care de abia astăzi este rezolvată prin votarea acestui Tratat de Pace", senatorul ţine să sublinieze faptul că „Tratatul acesta nu ne poate fi simpatic, întrucât el este alcătuit şi ne este impus de clasele stăpânitoare ale marilor state. […] El nu este alcătuit şi nu ne este impus din partea popoarelor aliate. Suntem încă departe de situaţia aceasta. Interesul claselor capitaliste a cerut ca să ne fie impus un astfel de tratat. De aceea noi, socialiştii, ne întrebăm: ce ar fi fost dacă tratatul de faţă ar fi fost făcut de reprezentanţi ai popoarelor, unde diplomaţia secretă nu ar fi avut niciun rol? Desigur că atunci am fi avut cu totul alt tratat! Noi, însă, mergem şi mai departe şi ne întrebăm: războiul acesta ar fi putut fi evitat pentru noi, românii, sau nu? Bine am făcut că am intrat în acest război? […] Dacă Austria, în mod fatal, se descompunea în urma acestui război, atunci ce interes mai aveam noi să intrăm în război, când se împlinea visul nostru desăvârşit şi fără intervenţia noastră armată? Rămânând în neutralitate, situaţia noastră astăzi ar fi fost strălucită din toate punctele de vedere. Am fi fost mai tari ca oricare alt stat, căci am fi rămas bogaţi şi cu întreaga noastră organizaţie de stat neatinsă. […] Noi credem acum că dacă nu am fi intrat în războiul acesta grozav, care ne-a costat atât de mari jertfe, tot am fi realizat unitatea tuturor românilor, dar fără incalculabile jertfe, pe care le-am făcut şi fără acest Tratat de Pace". Pe de altă parte „nenorocitul articol 59 din acest Tratat vorbeşte foarte clar că hotarele Bucovinei vor fi fixate de principalele Puteri Aliate şi Asociate, aşa încât nu există hotare definitive ale Bucovinei şi noi nu ştim care parte a Bucovinei este

[8] Georgeta Smeu, *Dicţionar de istoria românilor*, Bucureşti, Editura Trei, 1997, p. 343; Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *op. cit.*, p. 25.

[9] Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *op. cit.*, p. 26–27.

[10] D.S., M.O., nr. 27, 10 august 1920, p. 443–450.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

definitiv a noastră. Zic aceasta fiindcă şi d-l ministru a amintit odată ce urmează de acum înainte, să căutăm să facem ca Bucovina întreagă să fie a noastră". Cu toate acestea, senatorul îşi exprimă intenţia de a vota ratificarea lui ,,pentru motivul că scurtează, în sfârşit, această situaţie insuportabilă în care ne aflăm, această situaţie care ne desparte de pacea completă" .

Despre ,,unul dintre cele mai importante şi mai măreţe acte din istoria mondială şi din istoria românilor", ratificarea Tratatului de Pace cu Austria, a vorbit şi Ion Nistor în şedinţa Senatului din 30 iulie 1920. „Desfiinţarea Austriei şi ratificarea acestui tratat – afirma senatorul – nu implică numai reîntoarcerea Bucovinei la Patria Mamă, ci, mai mult, acest tratat are o însemnătate cu mult mai mare decât atâta. Dezmembrarea împărăţiei austro-ungare ne-a redat Bucovina, ne-a dat Transilvania şi Banatul, această mult aşteptată dezmembrare a făcut posibilă întregirea noastră naţională". În comunicarea lui Ion Nistor, sunt atinse şi câteva probleme referitoare la minorităţile naţionale: ,,În ceea ce priveşte naţionalităţile, ţin să declar şi eu ceea ce au declarat toţi d-nii până acum, că nu avem nicio intenţie ca pe aceste naţionalităţi să le nedreptăţim. Cerem, însă, de la naţionalităţi să recunoască că suntem stat naţional unitar, că pot să-şi vorbească limba lor şi să şi-o înveţe în şcoli, însă să respecte limba statului şi unitatea acestui stat. Recunoaştem că înaintea legii nu există deosebire între un român şi un străin naturalizat în România, toate funcţiile statului sunt accesibile pentru fiecare. Prin urmare, s-a adoptat principiul cel mai drept şi echitabil în această privinţă, toate acestea se pot face, respectându-se unitatea naţională a statului. […] Este incontestabil lucru că prin art. 60 din Tratat şi art. 1 din Convenţia privitoare la minorităţi, se face o restricţie a suveranităţii noastre naţionale. Dispoziţiile acestor articole prevăd că stipulaţiile privitoare la minorităţi să fie recunoscute ca legi fundamentale ale statului român. […] Este o ingerinţă în viaţa politică a unui neam. […] Eu nu zic că nu voi vota acest tratat, dar constat acest lucru ca să se ştie că [noi] considerăm lucrul acesta ca o jignire nemeritată. Şi întrucât ar putea să aibă loc o revizuire într-o vreme oarecare, e bine ca «Monitorul Oficial» să cuprindă toate observaţiile noastre. Nu le spunem ca să facem reproşuri cuiva. Nu voim să schimbăm cursul politicii noastre, dar trebuie să ne spunem părerile, căci azi nu mai suntem un neam de sclavi, ci un neam liber şi stăpân pe destinele noastre"[11].

În şedinţa Senatului din 9 august 1920, Ion Nistor susţine o interpelare referitoare la ratificarea Tratatului cu Bulgaria, care „cuprinde stipulaţii drepte şi în conformitate cu pretenţiile noastre întemeiate"[12]. În expunerea sa, senatorul se opreşte asupra câtorva probleme referitoare la dispoziţiile art. 53–57 ale acestui tratat, care reglementează drepturile minorităţilor naţionale (,,nu dorim şi nu cerem pentru conaţionalii noştri din Bulgaria alt tratament decât acela pe care îl vom aplica noi faţă de conaţionalii lor care se găsesc pe teritoriul statului nostru"). De asemenea, senatorul face referire la următoarele articole din tratat: art. 116, privitor la

[11] Idem, nr. 28, 12 august 1920, p. 462–469.
[12] Idem, nr. 29, 14 august 1920, p. 507–508.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

mormintele eroilor căzuţi în Bulgaria („eu cred că este de datoria guvernului ca să întrebuinţeze toate mijloacele pentru ca să găsească mormintele acestor eroi şi să le dea îngrijirea cuvenită, iar guvernul bulgar este dator să dea tot concursul la găsirea şi îngrijirea acestor morminte"); art. 118, care prevede „sancţiuni contra celor care au comis acte contrarii legilor şi obiceiurilor războiului"; art. 126, prin care Bulgaria este obligată să restituie României toate documentele, arhivele şi obiectele prezentând un interes arheologic, istoric sau artistic, pe care bulgarii le-au ridicat din arhivele ţării, mai ales pe teritoriul Dobrogei („după informaţiile ce [le] am, Bulgaria mai deţine o însemnată cantitate din aceste obiecte, care trebuie reclamate fără întârziere, pentru a obţine ceea ce este al nostru, mai ales cele din Dobrogea, scoase la iveală în urma săpăturilor făcute sub controlul d-lui profesor [Vasile] Pârvan. O mare cantitate din[tre] aceste materiale a fost luată de bulgari. Nefiind inventariate, nu se pot bine stabili, dar comisia de la Sofia va găsi, desigur, mijloacele pentru a aduce în ţară ceea ce a fost ridicat de bulgari")[13].

[13] Cele şapte muzee arheologice regionale existente în Dobrogea (Constanţa, Mangalia, Adamclisi, Ulmetum, Histria, Hârşova şi Silistra) au avut de suferit în timpul evenimentelor din septembrie-octombrie 1916, când, după bătălia de la Turtucaia, statul român a pierdut întreg teritoriul Dobrogei. Având în vedere situaţia dezastruoasă a patrimoniului arheologic, distrus sau transportat în Bulgaria în anul 1916, în noiembrie 1918 au început demersurile oficiale pentru recuperarea obiectelor arheologice. În acest sens, la începutul anului 1919, Vasile Pârvan, directorul Muzeului Naţional de Antichităţi, a întocmit mai multe rapoarte (arătând că nu numai armatele bulgare se făceau vinovate de furt de monumente, ci şi cele germane), adresate Ministerului Instrucţiunii Publice şi Comisiei pentru anchetarea abuzurilor şi ilegalităţilor comise de armatele inamice pe teritoriul ocupat, în care sunt prezentate pierderile provocate de război, este evaluat materialul arheologic lipsă (epigrafic şi sculptural) şi analizată pierderea dotării materiale necesară săpăturilor. Demersurile de recuperare a materialul arheologic au întâmpinat greutaţi, Comandamentul trupelor din Bulgaria sugerând că această problemă nu poate fi rezolvată doar de către autorităţile aliate de la Sofia, fiind necesară şi aprobarea guvernelor ţărilor aliate. Semnând Tratatul de Pace cu Puterile Aliate şi Asociate (Neuilly sur Seine, 27 noiembrie 1919), Bulgaria se obliga (art. 125 şi 126) să înapoieze României, Greciei, Serbiei şi Macedoniei obiectele de valoare prădate, în condiţiile unei riguroase identificări a locului de proveniență din ţara de origine şi a locului de depozitare în Bulgaria. Chiar şi în aceste condiţii, situaţia repatrierilor era incertă la nivel internaţional (abia după ratificarea tratatului, Comisia de Reparaţii avea să avizeze desfăşurarea eventualelor repatrieri şi compensaţii de război), astfel încât a urmat o perioadă de tergiversări în chestiunea repatrierii monumentelor. În iunie 1920, au fost recuperate şapte manuscrise slave ridicate de către bulgari de la Muzeul Naţional de Antichităţi în anul 1917, urmând a fi clarificată problema transportului celor două vagoane cu obiecte arheologice aflate în gara din Varna încă din anul 1919. După o perioadă de ezitări, marcate şi de lipsa de interes a autorităţilor locale, bulgare şi române, acestea sunt recuperate. Obiectele, însă, nu reprezentau decât o parte din cele luate în anul 1916, aşa încât Vasile Pârvan insistă pentru o intervenţie la Comisia de Reparaţii, în vederea recuperării întregului material arheologic transportat în Bulgaria. În anul 1924, Muzeul Naţional de Antichităţi a primit două adrese din partea trimisului României pe lângă Comisia de Restituţii de la Sofia, solicitând lista cu monumentele rămase în Bulgaria, pentru a se face formele necesare recuperării acestora, însă, în mod inexplicabil, Muzeul nu a răspuns niciuneia dintre ele. Un alt document emis de către Muzeul Naţional de Antichităţi, nedatat, adresat Comisiei pentru executarea tratatelor, informează că lipseşte încă o mare parte din piesele luate din Dobrogea şi cere despăgubiri pentru distrugerile de război produse clădirilor muzeelor de aici. Acum se ridică pentru prima dată şi problema materialului rezultat din săpăturile efectuate de germani în Muntenia, transportat în Germania. Această cerere a rămas nesoluţionată.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

În şedinţa Senatului din 14 august 1920, Ion Nistor face câteva observaţii referitoare la încheierea Tratatului de Pace cu Germania, din care reţinem următoarea idee: „Salutăm cu bucurie că s-a prăbuşit o putere militară, care zădărnicea realizarea măreţului nostru ideal politic, pe care l-am nutrit în sufletele noastre de veacuri. Pentru noi, bucovinenii, care am gemut multă vreme sub jugul austro-ungar, prăbuşirea Germaniei, care ameninţa lumea cu pumnul ei, este o satisfacţie şi mai deplină, pentru că spiritul acela teuton, de dispreţ, îngâmfare şi de asuprire faţă de naţiunea noastră era împărtăşit şi de [către] germanii austrieci, care contribuiseră şi ei la realizarea semeţelor planuri de cuceriri mondiale. Am scăpat, d-lor senatori, de apărarea acestui spirit. Şi astăzi, când vedem visul nostru măreţ realizat, când vedem că România Mare este o realitate, socotesc că este de datoria noastră să cultivăm ideea naţională şi, în entuziasmul nostru, să ne ferim de a ne abate de la această idee, să ne ferim de a trece peste drepturile şi sentimentele naţionale ale altora şi să ne ferim a aluneca în prăpastia în care a căzut Germania”[14].

În şedinţa Senatului din 16 august 1920[15], Ion Nistor a susţinut o interpelare referitoare la ratificarea Tratatului de Pace de la Trianon, încheiat la 4 iunie 1920. După câteva precizări de natură istorică, senatorul se opreşte asupra art. 27 (fixarea graniţelor între cele două state); art. 45–47 (clauza minorităţilor); art. 77 (restituirea actelor şi arhivelor referitoare la Transilvania şi ţinuturile alipite; sancţiuni pentru cei care au încălcat legile războiului); art. 186 (participarea României la datoria publică a Ungariei până în anul 1914); art. 199 (dispoziţii cu privire la pensionarii civili şi militari ai fostului stat maghiar). Observaţiile lui Ion Nistor cu privire la dispoziţiile acestor articole ale Tratatului cu Ungaria, „în genere acceptabile, până la acelea privitoare la fixarea fruntariilor”, se referă la implicarea instituţiilor statului în apărarea intereselor româneşti.

Pe lângă prezentarea proiectelor de legi referitoare la ratificarea tratatelor de pace, în această sesiune parlamentară au fost supuse dezbaterii şi alte proiecte de

Recuperarea materialului arheologic dispărut în timpul războiului a întâmpinat mai multe greutăţi, legate de identificarea acestuia şi stabilirea locului de depozitare (probabil nu tot ceea ce a fost luat din Dobgrogea a ajuns în Bulgaria). În arhive se păstrează un document care permite identificarea cu precizie a monumentelor repatriate pentru Histria, Ulmetum şi Tomis, *Monumente restituite (1921, după procesul-verbal, pe muzee)*. Doar pentru Histria a fost întocmită şi o listă, care stabilea corespondenţa între numărul curent din procesul-verbal de restituire, monumentul respectiv, cu trimitere la pagină sau planşă, şi starea monumentului la repatriere. De asemenea, Histria a fost şi singurul sit pentru care a fost făcută în epocă o încercare de identificare a monumentelor nerecuperate. Distrugerile provocate în timpul războiului în Dobrogea „au încetinit mersul arheologiei epocii antice româneşti, compensarea lor necesitând uriaşe fonduri pentru înlocuirea materialelor de şantier, reconstrucţia muzeelor, reînceperea săpăturilor, reorganizarea muzeelor cu noi colecţii”. Adina Boroneanţ, *Vasile Pârvan şi patrimoniul arheologic dobrogean în timpul Primului Război Mondial. Documente în arhiva Muzeului Naţional de Antichităţi*, în „Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie”, Bucureşti, tomul 58, nr. 3–4, 2007, p. 229–264; accesat online: 26 ianuarie 2017, la adresa http://www.scivajournal.ro/pdf/sciva%203-4_2007/04.pdf.

[14] D.S., nr. 32, 22 august 1920, p. 612–613, 621, 622.

[15] Idem, nr. 33, 24 august 1920, p. 629–634.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

legi: Proiectul de lege privitor la suprimarea şi modificarea unor dispoziţii din Codul Civil general în vigoare în Bucovina (Ion Nistor, şedinţa Senatului din 13 iulie 1921); Proiectul de lege pentru înfiinţarea unei a doua secţiuni a Tribunalului Ialomiţa şi crearea unei noi secţiuni la Curtea de Apel Cernăuţi (Ion Nistor, şedinţa Senatului din 25 august 1920); Proiectul de lege asupra sindicatelor profesionale (George Grigorovici, şedinţele Senatului din 18 aprilie 1921 şi 16 mai 1921); Proiectul de lege pentru reforma contribuţiilor directe (George Grigorovici, şedinţa Senatului din 22 aprilie 1921); Proiectul de lege pentru organizarea administraţiei locale (Ion Nistor, şedinţele Senatului din 13 iunie 1921 şi 27 iunie 1921); Proiectul de lege pentru impunerea unor taxe asupra mărfurilor germane importate în România (George Grigorovici, şedinţa Senatului din 22 aprilie 1921); Proiectul de lege pentru retragerea din circulaţie a coroanelor şi rublelor (Ion Nistor, şedinţa Senatului din 10 august 1920); Proiectul de lege pentru organizarea, administrarea şi controlul instrucţiei publice (Ion Nistor, şedinţele Senatului din 18 mai 1921, 27 mai 1921, 30 mai 1921, 31 mai 1921, 1 iunie 1921); Proiectul de lege pentru Casa Culturii Poporului (Ion Nistor, şedinţele Senatului din 28 iunie 1921 şi 29 iunie 1921); Proiectul de lege prin care se propuneau spre ratificare mai multe decrete-legi, cu modificările aduse de guvern, între care şi cel referitor la înfiinţarea şi organizarea Şcolii Politehnice în România (Ion Nistor, şedinţa Senatului din 4 iulie 1921); Proiect de lege pentru organizarea Corpului arhitecţilor din serviciile publice (Ion Nistor, şedinţa Senatului din 28 martie 1921); Proiectul de lege pentru înfiinţarea păşunilor comunale (George Grigorovici, şedinţa Senatului din 17 iulie 1920); Proiectul de lege referitor la conservarea pădurilor (Ion Nistor, şedinţa Senatului din 18 august 1920); Proiectul de lege de organizare a Corpului silvic (Ion Nistor, şedinţa Senatului din 27 august 1920); Proiect de lege asupra vânatului (Ion Nistor, şedinţa Senatului din 13 iulie 1921); Proiect de lege privitor la înfiinţarea pe lângă Ministerul de Interne a unui Subsecretariat de Stat pentru Afacerile Minorităţilor Etnice (Ion Nistor, şedinţele Senatului din 20 decembrie 1920 şi 3 martie 1921); Proiectul de lege pentru modificarea unor articole din Legea de organizare a Ministerului Afacerilor Străine (Ion Nistor, şedinţele Senatului din 14 august 1920, 15 martie 1921 şi 4 iulie 1921); Proiect de lege pentru organizarea Direcţiunii generale a statisticii (Ion Nistor, şedinţa Senatului din 23 august 1920); Proiect de lege pentru înfiinţarea oficiilor de închiriere (George Grigorovici, şedinţa Senatului din 6 aprilie 1921); Proiect de lege pentru înfrânarea vagabondajului şi a cerşetoriei şi pentru protecţia copiilor (George Grigorovici, şedinţa Senatului din 13 aprilie 1921); Proiect de lege pentru înfiinţarea şi exploatarea liniilor de navigaţie aeriană (Ion Nistor, şedinţa Senatului din 26 august 1921); Proiect de lege privitor la înfiinţarea Societăţii ,,Reconstrucţia” (Ion Nistor, şedinţa Senatului din 14 aprilie 1921); Proiect de lege prin care se fac mai multe modificări în tabloul comunelor rurale, satelor şi cătunelor din ţară (Ion Nistor, şedinţa Senatului din 5 aprilie 1921).

Reţinem, printre altele, dezbaterile pe marginea Proiectului de lege privitor la înfiinţarea, pe lângă Ministerul de Interne, a unui Subsecretariat de Stat pentru

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

Afacerile Minorităţilor Etnice (supus la vot şi aprobat în Senat). La acestea a luat parte şi Ion Nistor, care, în şedinţa Senatului din 20 decembrie 1920, face câteva observaţii legate de scopul înfiinţării acestui subsecretariat, considerat inutil atâta vreme cât acesta nu ,,armonizează" interesele diferitelor naţionalităţi. Crearea acestei instituţii ,,ar putea să fie un prilej de înduşmănire şi de incriminări între naţionalităţile de diferite limbi, în loc să fie un mijloc de armonizare. […] Se creează, de fapt, două categorii de cetăţeni. Sunt ministere pentru cetăţeni majoritari şi subsecretariate pentru cetăţeni minoritari"[16]. Dezbaterea pe această temă este reluată de către Ion Nistor şi în şedinţa Senatului din 3 martie 1921, când s-a făcut referire la art. 3, privitor la cheltuielile de personal şi cele materiale, ce urmau să fie asigurate, până la înscrierea în buget, printr-un credit extraordinar, deschis asupra bugetului de cheltuieli al Ministerului de Interne[17]. În opinia senatorului bucovinean, acest proiect de lege trebuia respins sau, cel puţin, trebuia amânată votarea acestuia.

Amintim aici şi dezbaterile pe marginea Proiectului de lege pentru impunerea unor taxe asupra mărfurilor germane importate în România, la care a participat şi senatorul George Grigorovici (şedinţa Senatului din 22 aprilie 1921). Acesta a prezentat punctul de vedere referitor la stabilirea unor raporturi comerciale cu alte state, context în care şi-a expus părerile referitoare la cei care refuzau legăturile comerciale cu Germania, generând ,,protestări unanime", discursul fiind considerat „insultător pentru sentimentul nostru naţional": ,,Noi trebuie să căutăm mărfurile acolo unde sunt mai ieftine, unde sunt convenabile, de unde ne vin mai degrabă în ţară. Şi trebuie să căutăm legături cu acele popoare care să aibă nevoie de un schimb de mărfuri cu noi. Războiul este război, dar războiul este, totdeodată, şi o nebunie şi după război vine şi cumineţenia, raţiunea care ne dictează să ne căutăm legături economice strânse, tocmai cu ţările acelea de care suntem legaţi prin Dunăre. Dacă avem noi obligaţii morale, avem o obligaţie: să nu ne legăm de o ţară care ne-a împins la nenorociri, căci războiul acesta a fost pentru noi o nenorocire, ţinta naţională se putea ajunge şi altfel […]. Eu, ca democrat, respect numai masele muncitoare ale naţiunii şi pentru oligarhie nu mai am niciun respect. Şi, dacă zic «Trăiască Franţa şi naţiunea franceză!», înseamnă că înţeleg oricând naţiunea muncitorească franceză. N-am înţeles să spun «Trăiască Germania asupritoare!», ci «Trăiască naţiunea germană revoluţionară!», care a învins oligarhia germană. […] Cred, dar, că înţelegeţi cu toţii că eu nu pot avea intenţia ca să jignesc sentimentul nostru naţional [pe] care îl avem. Îmi pare foarte rău că aţi înţeles rău cuvintele mele. […] Nu trebuie să rupem brusc legăturile care ne leagă economiceşte de ţara germană. Chiar dacă noi nu am iubit-o, suntem datori interesului nostru să stăm în strânse legături economice cu poporul acesta"[18].

[16] Idem, nr. 10, 24 decembrie 1920, p. 80–81, 82–83.
[17] Idem, nr. 37, 9 martie 1921, p. 572.
[18] Idem, nr. 72, 15 mai 1921, p. 1495–1498.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

În ceea ce priveşte contribuţia bucovinenilor la procesul legislativ din legislatura 1920–1922, senatorul Ion Nistor a depus două proiecte de lege referitoare la Universitatea din Cernăuţi, în şedinţele Senatului din 24 august 1920 şi 28 iulie 1920. Primul se referea la „deschiderea unui credit extraordinar, în sumă de 500 000 lei, pentru căminul şi popota studenţilor de la Universitatea din Cernăuţi". Din Expunerea de motive, reţinem că „Universitatea din Cernăuţi a fost frecventată în anul trecut de 1 671 de studenţi. În anul şcolar viitor, frecvenţa promite să fie şi mai mare. Majoritatea studenţilor se compune din tineri lipsiţi total de mijloace. Pentru ca ei să-şi poată continua şi duce la bun sfârşit studiile începute, statul, care are aşa mare nevoie de ei, trebuie să le vină în ajutor. [...] La Universitatea din Cernăuţi, studenţii n-au nici burse, nici cămin. Vechiul cămin studenţesc a fost distrus în timpul războiului. Cu modestele mijloacele cu care administraţia locală le avea la îndemână, s-a restaurat acest modest cămin pentru 60 de studenţi. Lipseşte încă o parte din mobilier, pe care curatorul căminului nu-l poate procura din lipsă de bani. A mai funcţionat o popotă pentru studenţi, care nu se poate deschide din aceleaşi motive. Se impune, deci, ca statul să vină în ajutor cu suma de 500 000 lei pentru căminul şi popota studenţilor din Cernăuţi. Aceasta se impune mai ales azi, în preajma inaugurării festive a Universităţii din Cernăuţi"[19]. Proiectul de lege relativ la schimbul de valută lunar pentru studenţii universitari din străinătate, prezentat în şedinţa Senatului din 28 iulie 1920, prevedea că „toţi studenţii universitari români din străinătate se vor bucura din partea statului de schimb de valută lunar pentru existenţa lor strictă, cu o singură condiţie: să dovedească frecvenţa regulată a cursurilor şi trecerea examenelor la termen". În expunerea de motive, se precizează că „ştirile primite din străinătate de la studenţii noştri sună foarte trist. Ei s-au dus acolo ca să aducă ţării lumină şi puteri de muncă pentru refacerea ei. În interesul ţării este ca studiul lor să fie adânc şi complet; dar aceasta fără sprijin material suficient nu se poate face"[20]. După ce au avut loc dezbateri pe marginea proiectului de lege amintit, referitor la valuta ce trebuia acordată studenţilor români din străinătate, acesta a fost retras, precizarea ministrului Take Ionescu, *ad interim* la Ministerul de Finanţe, fiind aceea că „într-un stat constituţional nu se pot impune statului obligaţii şi nu se pot crea drepturi numai pentru o anumită categorie de cetăţeni"[21].

Comunicările pe teme legate de unificarea şi administrarea Bucovinei au adus în discuţie problemele cu care se confrunta provincia în domeniul învăţământului (salarizarea învăţătorilor – George Jemna, şedinţa Senatului din 11 iunie 1921; situaţia localurilor şi a căminelor şcolare – Ion Nistor, şedinţele Senatului din 10 august 1920 şi 24 decembrie 1920; organizarea cursurilor în cadrul universităţilor populare – Ion Nistor, şedinţele Senatului din 24 decembrie 1920, 31 ianuarie 1921; autonomia universitară, ocuparea catedrelor vacante, reglementarea

[19] Idem, nr. 39, 4 septembrie 1920, p. 767–768.

[20] Idem, nr. 26, 7 august 1920, p. 428–430.

[21] Idem, nr. 39, 4 septembrie 1920, p. 767–768; nr. 26, 7 august 1920, p. 428–430; nr. 27, 10 august 1920, p. 437–438.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

situaţiei bibliotecarilor, înfiinţarea unei facultăţi de medicină[22] – Ion Nistor, şedinţele Senatului din 22 iulie 1920, 14 august 1920, 24 decembrie 1920, 31 ianuarie 1921; elaborarea legii de unificare a învăţământului superior, printr-o colaborare cu Asociaţia Corpului Didactic din Bucovina – Ion Nistor, şedinţele Senatului din 20 iulie 1920, 24 decembrie 1920, 31 ianuarie 1921); în cel al aprovizionării şi distribuţiei mărfurilor către populaţie prin Federala băncilor şi cooperativelor (George Jemna, şedinţele Senatului din 5 februarie 1921, 26 mai 1921, 14 iunie 1921; Ion Nistor, şedinţele Senatului din 13 august 1920, 22 februarie 1921, 15 iunie 1921; Constantin Cosmiuc, şedinţa Senatului din 23 februarie 1921); în cel al căilor de comunicaţie, cu referiri la activitatea Direcţiei Regionalei C.F.R. Cernăuţi şi a Comisiei de unificare a C.F.R, a transportului feroviar (Ion Nistor, şedinţele Senatului din 10 august 1920, 7 decembrie 1920, 24 februarie 1921, 1 iulie 1921, 13 iulie 1921; George Grigorovici, şedinţa Senatului din 8 decembrie 1921; George Jemna, şedinţa Senatului din 14 iunie 1921); în cel al funcţionarilor publici, cu referiri la salarizarea şi încadrarea acestora (George Grigorovici, şedinţa Senatului din 2 iulie; Ion Nistor, şedinţele Senatului din 9 iulie 1920, 9 august 1920, 10 decembrie 1920, 13 aprilie 1921, 18 mai 1921, 1 iunie 1921); în cel al administrării Fondului Bisericesc[23], cu referiri şi la activitatea lui Iancu Flondor (Ion Nistor, şedinţele Senatului din 21 august 1920, 15 aprilie 1921, 25 mai 1921, 11 iunie 1921, 13 iunie 1921; Ipolit Tarnavschi, şedinţele Senatului din 20 august 1920 şi 13 iunie 1921) şi al înfăptuirii reformei agrare în Bucovina (George Grigorovici, şedinţa Senatului din 8 decembrie 1921). În această sesiune parlamentară, au fost prezentate şi comunicări în probleme legate de situaţia invalizilor de război, desfăşurarea alegerilor, au fost susţinute declaraţii de condamnare a atentatului cu bombă de la Senat[24], din 8 decembrie 1920, declaraţii privitoare la Iancu Flondor şi Eduard Fischer ş.a.

[22] Legea pentru extinderea dispoziţiilor art. 56/117 din Legea învăţământului secundar şi superior (12 iunie 1925) prevedea în componenţa Universităţii şi o Facultate de Medicină. Acest lucru nu s-a realizat, deşi la Cernăuţi exista o bună bază clinică şi aici profesau medici cu studii de specialitate efectuate la Viena.

[23] După unirea Bucovinei, statutul Fondului Bisericesc a fost reglementat printr-o serie de acte normative elaborate între anii 1921 şi 1922. Prin adresa din 2 aprilie 1919, emisă de către Iancu Flondor, averea Fondului Bisericesc a fost trecută în administrarea mitropolitului Vladimir Repta. Această dispoziţie a fost, ulterior, contramandată de către Ion Nistor, care l-a înlocuit pe administratorul pus de Vladimir Repta cu un administrator regal. Cf. D.S., M.O., nr. 15, 17 iulie 1920, p. 207–213. Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe din Regatul României (6 mai 1925, art. 39–43) stabileşte statutul Fondului Bisericesc ca fundaţie specială de sine stătătoare, administrată de către un Consiliu eparhial, sub preşedinţia mitropolitului Bucovinei. Statul îşi rezerva dreptul de control prin Ministerul Agriculturii şi Domeniilor şi cel al Cultelor şi Artelor.

[24] La 8 decembrie 1920, după deschiderea lucrărilor Senatului, a avut loc un atentat, prin instalarea şi amorsarea unei bombe artizanale de către un grup terorist de extremă stângă, condus de Max Goldstein. În urma acestui atentat, au decedat Dimitrie Grecianu (ministrul Justiţiei) şi senatorii Dimitrie Radu (episcop greco-catolic de Oradea-Mare) şi Spiru Gheorghiu. S-au înregistrat şi răniţi, printre care preşedintele Senatului, Constantin Coandă, episcopul ortodox Nifon şi episcopul ortodox

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

De asemenea, dezbaterile pe marginea formulării răspunsului Senatului la Mesajul Tronului sau cele referitoare la activitatea guvernului au fost un bun prilej pentru parlamentarii bucovineni de a-şi preciza concepţiile politice, de a aduce în discuţie problemele Bucovinei şi de a oferi soluţii pentru înfăptuirea procesului de unificare, context în care au avut loc dispute de idei pe teme legate de modalităţile de unificare și administrare a provinciei.

Ne-au reţinut atenţia observaţiile făcute de social-democratul George Grigorovici cu privire la problemele care se ridicau în faţa societăţii româneşti, cu prilejul formulării unui răspuns la interpelarea lui A. C. Cuza, în şedinţa Senatului din 2 iulie 1920: „Noi, românii din Bucovina, social-democraţi, cum ne numim, avem doctrină naţională, nu una naţionalistă; doctrina naţionalistă este doctrina şoviniştilor, pe când doctrina naţională reprezintă interesul păturilor largi ale poporului, ale maselor, ale muncitorilor, ale funcţionarilor, ale tuturor celor care trăiesc din muncă şi nu din exploatarea altora. [...] Aşadar, o revoluţie am spune noi – lucru atât de înspăimântător – făcută de păturile acestea largi ale poporului, de majoritatea covârşitoare a unui popor, care poate să fie şi foarte lentă, însă şi foarte intensivă, ar face fericirea unui stat, când ar veni de la păturile acestea largi, căci ar fi naţională, a naţiei”. Desfăşurarea alegerilor în Bucovina, descentralizarea administrativă, socializarea întreprinderilor mari, schimbarea Constituţiei, soluţionarea problemei minorităţilor naţionale şi a celei bisericeşti, în spiritul toleranţei, aprobarea cererii, susţinută de către deputatul Constantin Krakalia, de organizare a unui plebiscit în nordul Bucovinei („formă modernă de autodeterminare”), unificarea legislaţiei electorale, elaborarea legilor financiare („impozite moderne, adică impozite progresive pe averi şi venituri”), unificarea monetară, soluţionarea problemei funcţionarilor publici („operă de regenerare de care avem deosebită lipsă şi veţi câştiga în acest fel sufleteşte şi ţările alipite mai degrabă”), „iertarea păcatelor născute din război”, prin elaborarea legii amnistiei sunt alte teme asupra cărora senatorul bucovinean s-a oprit. „Vă rugăm încă o dată, concluziona senatorul bucovinean la finalul pledoariei sale, nu uitaţi de amnistie, nu uitaţi de împăcarea cu Rusia, de demobilizare, de ridicarea stării de asediu, unificaţi funcţionarii printr-un regulament, aşa după cum l-am avut noi în Austria. Dacă nu se vor întoarce deputaţii majorităţii, aleşi în Bucovina, cu aceste puncte împlinite, între care şi valuta, reforma agrară şi unificarea funcţionarilor, atunci să ştiţi că pe viitor nu vă veţi mai întoarce în Parlament. Cred că nu v-am dat sfaturi rele. Doresc să

Roman Ciorogariu. S-a presupus că în această acţiune a fost implicat şi Alecu Constantinescu, conducătorul aripii de extremă stângă a Partidului Socialist din România, care, în anul 1921, a format Partidul Comunist din România. În urma acestor acţiuni, autorii atentatului au fost condamnaţi. Dezbaterile Adunării Deputaţilor, „Monitorul Oficial”, nr. 74, 5 aprilie 1920, p. 1523; http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/primul-atentat-bomba-senatul-rom-niei (13 iunie 2015).

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

înaintăm. Niciun pas înapoi, ci tot înainte, altfel ne găseşte democraţia socială europeană, care mâine, poimâine o să învingă, ca vrăjmaş, iar nu ca prieteni – lucru pe care nu-l doresc poporului român” [25].

Sugestive au fost luările de cuvânt ale lui George Grigorovici şi în problema înfăptuirii reformei agrare, ,,o chestiune care [...] reprezintă interesul naţional al întregii societăţi în care trăim”. Programul socialiştilor români prevedea ca ,,întregul pământ să fie dat în folosinţa ţărănimii, iar proprietarilor mari să li se plătească o rentă pe viaţă, alta nimic. Eu nu sunt amic al rentei doar pentru acei boieri care ar avea altă profesiune decât cultivarea pământului. Mai potrivit ar fi dacă renta aceasta s-ar da în pământ, lăsându-li-se boierilor expropriaţi o moşioară, care ar putea să îndestuleze toate trebuinţele lor de oameni muncitori. Căci va veni timpul când ţăranul va avea aceleaşi trebuinţe cum le are boierul şi trebuie să înceteze odată mentalitatea aceea nenorocită că boierul crede că el pe veci trebuie să consume mai mult decât ţăranul. Echilibrul acesta de consumaţie, acesta este totul, el înseamnă progresul social. [...] Nu daţi boierilor mai mult decât încasaţi de la ţărani şi renunţaţi la nefastele idei de a încărca cu dări pe săteni şi orăşeni, numai pentru a îmbogăţi clasa boierească. Dacă veţi asculta de sfatul meu, poate că veţi merge spre o Românie Mare împăcată, dacă nu, veţi merge spre o nenorocire mare naţională, care nicicând nu va fi iertată”[26].

Ca o replică la cele afirmate de George Grigorovici, senatorul Ion Nistor, în şedinţa din 9 iulie 1920, şi-a precizat opiniile privitoare la problema funcţionarilor publici (,,mi-am dat cea mai mare silinţă să fac ca toţi funcţionarii statului din Bucovina să fie confirmaţi prin decret regal în funcţiile lor şi înaintaţi în grad fiecare după meritele şi dreptul său”), a minorităţilor naţionale (,,nu a fost niciodată în Bucovina o administraţie mai dreaptă faţă de pretenţiile culturale ale naţionalităţilor de acolo [nordul Bucovinei] ca administraţia românească. [...] Şi această politică de egalitate, de dreptate faţă de pretenţiile culturale ale fiecăruia s-a observat în şcoală şi biserică şi, în privinţa aceasta, în Bucovina nu există niciun fel de asuprire, nicio siluire”) şi organizarea unui plebiscit în nordul provinciei (,,acest petic de pământ ne este mult mai scump decât credeţi d-voastră şi nu putem admite plebiscitul pentru părţi ce nu pot să nu fie ale noastre”), a bisericii (în problema contramandării dispoziţiei lui Iancu Flondor de trecere a averii Fondului Bisericesc în administrarea mitropolitului Vladimir Repta), a desfăşurării alegerilor din Bucovina (organizate ,,corect”, ,,fără ingerinţe”). Concluzia senatorului a fost aceea ca George Grigorovici ,,ar trebui să fie mai precaut în afirmaţiile sale şi libertăţile pe care le reclamă pentru partidul d-sale să le îngăduie şi pentru convingerile noastre politice”[27].

Problemele cu care se confrunta Bucovina au fost dezbătute şi în cadrul comunicărilor despre activitatea guvernului, declaraţiile susţinute de către Ion Nistor,

[25] D.S., M.O., nr. 10, 9 iulie 1920, p. 97–109.
[26] Idem, nr. 55, 7 aprilie 1921, p. 987–990.
[27] Idem, nr. 15, 17 iulie 1920, p. 207–213.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

George Grigorovici şi Erast Tarangul analizând, din perspective diferite, modalităţile de administrare a provinciei. După ce, în şedinţa Senatului din 28 iunie 1920, Ion Nistor a prezentat un bilanţ al activităţii sale ca ministru delegat cu administraţia Bucovinei („Ne-am făcut pe deplin datoria faţă de ţară şi neam. Am organizat servicii publice, am înfăptuit reforma agrară şi am dat ţării o universitate românească”[28]), în şedinţa Senatului din 15 decembrie 1920, acesta făcea referire la faptul că „în ţinuturile bucovinene, în special, măsurile de pripită unificare administrativă au produs haos şi dezorientare în toate ramurile administrative, trezind nemulţumire generală în rândurile populaţiei”. Erau invocate „nechibzuitele măsuri de ordin economic”, cele privitoare la „stabilirea unui echitabil echilibru social” sau la „zădărnicirea” înfăptuirii reformei agrare. „Constatările acestea, afirma senatorul bucovinean, ne determină de a rămâne, în conformitate cu principiile noastre democratice şi naţionale şi consecvent hotărârilor noastre anterioare, în aceeaşi atitudine de neîncredere faţă de actualul guvern”[29]. Referitor la iniţiativele parlamentare din această sesiune, Ion Nistor afirma că „am cerut urgenţă pentru votarea legii agrare […]. Am cerut favorizarea celor mulţi şi săraci la schimbul coroanelor […]. Am cerut considerarea cererilor juste ale învăţătorimii […]. Am cerut ca şi bucovinenii să fie consideraţi la împărţirea pentru refacerea gospodăriilor şi şcolilor dărâmate în război […], am interpelat în chestia liceului din Rădăuţi […]. Am protestat cu toată hotărârea contra plebiscitului şi a punerii în libertate a fostului comandant de jandarmi Fischer”[30]. Ion Nistor aprecia că toate aceste iniţiative parlamentare nu au fost susţinute de către reprezentanţii grupării flondoriste, care nu erau interesaţi de redresarea vieţii sociale a bucovinenilor: „Unde este patriotismul oamenilor acestora, unde este dragostea lor pentru popor? Atitudinea lor ne face să credem că […] sunt inconştienţi şi lipsiţi total de pricepere pentru treburile publice”[31]. În condiţiile continuării operei de integrare a Bucovinei în structurile statului român, Ion Nistor considera că unificarea administrativă trebuia să fie o prioritate a guvernului, dar „nu trebuie ca aparatul administrativ în funcţie să fie înlăturat mai înainte ca guvernul să fi venit cu vreun proiect de unificare administrativă”[32]. Solicitat pentru a da declaraţii referitoare la situaţia internă, Ion Nistor aprecia, în august 1920, că „totul stagnează”, referindu-se la lucrările Parlamentului român şi la eşuarea tratativelor dintre guvern şi opoziţie. Având în vedere că Senatul a format o comisie parlamentară, compusă din membrii majorităţii politice şi ai opoziţiei, în vederea anchetării abuzurilor din Basarabia, Ion Nistor

[28] Idem, nr. 6, 3 iulie 1920, p. 50–57.
[29] Idem, nr. 9, 23 decembrie 1920, p. 68.
[30] Ion Nistor, *Din viaţa politică*, în „Calendarul «Glasul Bucovinei» pe anul 1921”, Cernăuţi, 1921, p. 171–172.
[31] *Ibidem*, p. 173.
[32] „Glasul Bucovinei”, Cernăuţi, anul III, 6 iulie 1920, p. 1–4.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

propunea, în cazul în care lucrurile nu se schimbă, instituirea unei asemenea comisii şi în Bucovina[33].

„Situaţia nenorocită" cu care se confrunta provincia era amintită şi de către senatorul George Grigorovici: „Este o chestiune foarte importantă de a se şti cum ar trebui şi cât ar trebui guvernul să se amestece în administraţia acestor provincii. [...] În Bucovina, este următoarea situaţie: toate cele rele din Austria s-au sancţionat şi păstrat şi toate cele rele din România au fost introduse şi la noi. [...] Aceasta nu poate dăinui, d-lor. Noi cerem părţile bune ale Constituţiei româneşti şi aceste părţi bune ale Constituţiei româneşti sunt libertăţile cetăţenilor şi toleranţa model care există la români. [...] De aceea, d-lor, trebuie să sfârşim cu situaţia nenorocită de astăzi. Trebuie să ştim unde stăm, unde suntem şi încotro mergem"[34].

Ca reprezentant al partidului de guvernământ (Partidul Poporului), Erast Tarangul a prezentat, în comunicarea sa, măsurile care au fost aplicate în provincie legate de împroprietărirea ţăranilor („exproprierea în Bucovina este în plin curs şi aproape terminată, iar terenurile ce cad sub prevederile articolelor de expropriere sunt arendate celor în drept"), acordarea despăgubirilor de război, unificarea monetară, problema funcţionarilor publici („cunoaştem din proprie experienţă greul prin care trec ei şi apreciem prea mult valoarea ce prezintă pentru stat un corp integru şi bine pregătit de funcţionari, decât am putea admite ca, cu ocazia încadrării lor, să fie ştirbit vreo unul din[tre] drepturile lor, garantate prin statutul în vigoare în Bucovina. Din contră, d-lor, delegatul nostru în comisia pentru alcătuirea statutului funcţionarilor din România Întregită, lucrând în spiritul ce ne însufleţeşte, stăruie în această comisie ca funcţionarilor să li se dea garanţii solide de existenţă, de nedestituibilitate, de înaintare, de retragere, de îngrijire a văduvelor şi a orfanilor lor"), administrarea moşiilor bisericeşti („este inexact dacă se afirmă că noi am fi admis specula în aceste moşii. Toate contractele de exploatare ale pădurilor bisericeşti le-am primit ca moştenire, în mare parte de natură foarte reproşabilă, de la predecesorii noştri şi ţin să constat că din momentul intrării noastre la putere nu s-a încheiat niciun singur contract de exploatare"), soarta invalizilor de război, ridicarea cenzurii, care urma să fie completată şi cu ridicarea stării de asediu, combaterea şi suprimarea speculei, încurajarea ideii cooperativelor[35].

În Senat au fost prezentate, în această legislatură parlamentară, şi întrebări, cereri, comunicări, declaraţii, memorii şi petiţii privitoare la diverse probleme cu care se confrunta societatea bucovineană:

– şedinţa Senatului din 23 iunie 1920: cererea locuitorilor din judeţul Dorna, prin care roagă Senatul să intervină pentru egalizarea coroanei cu a leului[36];

– şedinţa Senatului din 26 august 1920: raportorul Iuliu Dragomirescu dă citire unei liste cu petiţii trimise Comisiei de petiţii a Senatului în perioada 22 iunie –

[33] Idem, 5 august 1920, p. 1–2.
[34] D.S., M.O., nr. 6, 13 decembrie 1921, p. 50–59.
[35] Idem, nr. 13, 14 iulie 1920, p. 149–151; nr. 13, 31 decembrie 1920, p. 126.
[36] Idem, nr. 3, 27 iunie 1920, p. 27.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

30 iulie 1920, spre a fi rezolvate: 1) Suplica telegrafică a mai multor comercianţi ţărani din judeţul Dorna, înregistrată la nr. 1 428/1920, prin care aceştia cer egalizarea la schimb a leului cu coroana (se recomandă ministrului de Finanţe, Take Ionescu); 2) Memoriul Cercului profesorilor secundari români din Bucovina, înregistrat la nr. 1 248/1920, prin care aceştia se plâng de scumpirea alimentelor şi articolelor absolute necesare şi roagă ca Senatul să intervină pe lângă ministrul Instrucţiunii, Octavian Goga, spre a-i avea în vedere, pentru ca să fie ,,egalaţi în salariu" cu colegii lor din Vechiul Regat; 3) Suplica telegrafică a mai multor studenţi din Cernăuţi, înregistrată la nr. 1 250/1920, prin care aceştia cer înfiinţarea unei Facultăţi de Medicină la Cernăuţi (se recomandă ministrului Instrucţiunii). Referitor la aceste petiţii, Ion Nistor face următoarea precizare: ,,D-lor senatori, eu văd că cererile acestea au fost numai trimise d-lor miniştri respectivi. Noi nu ştim, însă, dacă ele au fost satisfăcute sau ba. Am vrea să ştim ce au făcut d-nii miniştri cu aceste cereri, ce curs le-au dat, fiindcă altfel nu este decât o simplă comunicare. […] De aceea rog Senatul a intervină din nou, spre a obţine rezultatele lor". Răspunsul lui Iuliu Dragomirescu a fost următorul: ,,Noi am intervenit pentru rezolvarea tuturor acestor cereri de natură administrativă, care au fost adresate Senatului, nu putem să facem altceva şi nu aveam altă putere decât să le adresăm puterii executive. Natural, însă, că departamentele respective, în timp, vor comunica dacă aceste cereri vor fi sau nu aprobate"[37];

– şedinţa Senatului din 28 ianuarie 1921: petiţia învăţătorilor şi pensionarilor din Bucovina, prin care se cere îmbunătăţirea situaţiei lor materiale; petiţia locuitorilor din Bucovina prin care se cere ajutorul statului pentru refacerea devastărilor de război[38];

– şedinţa Senatului din 7 februarie 1921: este prezentată o telegramă adresată Senatului: ,,Membrii societăţii centrale a funcţionarilor publici din Bucovina, întruniţi în Adunarea generală extraordinară, azi, 6 faur 1921, luând cunoştinţă de statutul unic al funcţionarilor publici, redactat la Bucureşti de reprezentanţii împuterniciţi ai societăţii noastre, împreună cu Societatea funcţionarilor publici şi cu Uniunea generală a sindicatelor salariaţilor de stat şi judeţe, a aprobat întru totul statutul şi roagă respectuos pe d-nii senatori să binevoiască a da toată atenţia acestui proiect de statut, care se va înainta în numele organizaţiilor de funcţionari, făcând să fie transformat în lege cât mai neîntârziat, întrucât urmăreşte atât satisfacerea morală a funcţionarilor, cât şi consolidarea şi binele statului"[39];

– şedinţa Senatului din 5 aprilie 1921: este prezentată Legea prin care se fac mai multe modificări în tabloul comunelor rurale, satelor şi cătunelor din ţară. Conform acesteia, pentru judeţul Storojineţ, comuna Pătrăuţi pe Siret se desparte, formând două comune separate, cu numele de Pătrăuţii de Jos şi Pătrăuţii de Sus.

[37] Idem, nr. 41, 15 septembrie 1920, p. 817, 819.

[38] Idem, nr. 19, 5 februarie 1921, p. 179.

[39] Idem, nr. 23, 15 februarie 1921, p. 270.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

Pentru judeţul Suceava: reşedinţa comunei Valea Seacă se schimbă din satul Topile în satul Valea Seacă[40];

– şedinţa Senatului din 24 iunie 1921: este prezentat regimul apelor din Bucovina: ,,În Bucovina, regimul apelor nu este identic ca în Ardeal. Apele din Bucovina sunt guvernate de legea austriacă din 30 mai 1869 şi de legea specială pentru Bucovina din 16 martie 1873[41], care împarte apele în două categorii: ape publice, care sunt fluviile şi râurile, din punctul de unde încep a fi navigabile şi plutitoare şi acelea care nu aparţin cuiva, conform dispoziţiilor legilor; iar celelalte ape sunt private. Cu alte cuvinte, legea Bucovinei cuprinde între apele private nu numai apele de ploaie şi izvoare, dar şi unele ape curgătoare”[42];

– şedinţa Senatului din 19 iulie 1921: este prezentat *Tabloul cu petiţiile primite şi rezolvate de către Comisia de petiţii în sesiunea 1920–1921, cu rezoluţiile ce li s-au dat*[43]: 1) Preşedintele Societăţii pensionarilor de stat din Bucovina, judeţul Rădăuţi, cere a se acorda un spor de scumpete egal cu al funcţionarilor activi; 2) Preşedintele Societăţii funcţionarilor publici din Bucovina cere reglarea situaţiei materiale a funcţionarilor; 3) Asociaţia Corpului Didactic din Bucovina se plânge de scumpetea traiului şi cere a se lua măsuri în consecinţă; 4) Preşedintele Asociaţiei Corpului Didactic Român din Bucovina cere ameliorarea stării materiale a învăţătorilor pensionari şi asigurarea existenţei şcolii româneşti distruse, acordându-se noi resurse; 5) Mai mulţi studenţi din Cernăuţi protestează împotriva reintegrării foştilor profesori universitari germani la Universitatea din Cernăuţi; 6) D-na Safta Burduhosu, din comuna Oprişani, judeţul Suceava, cere a fi iertată de amenda la care a fost condamnată de comisia contra speculei; 7) Funcţionarii şi subfuncţionarii judecătoreşti din Bucovina cer egalarea salariilor cu categoriile de funcţionari din Vechiul Regat şi din Basarabia; 8) Funcţionarii şi subfuncţionarii judecătoreşti din Rădăuţi (Bucovina) cer egalarea salariilor cu categoriile de funcţionari din Regat; 9) Funcţionarii şi subfuncţionarii judecătoreşti din Seletin (Bucovina) cer egalizarea salariilor cu categoriile de funcţionari judecătoreşti din Vechiul Regat şi din Basarabia; 10) Obştea ,,Gura Negrii”, din comuna Dorna (Suceava), cere a se decide asupra unui teren din acea comună în ceea ce priveşte dreptul de proprietate. Concluziile acestui raport prezentat în şedinţa Senatului au fost supuse la vot şi admise.

***

[40] Idem, nr. 61, 23 aprilie 1921, p. 1120.

[41] Se face referire la Legea despre dispoziţiunile privitoare la dreptul asupra apelor, ce s-a rezervat legislaţiunii imperiale (Legea nr. 64) şi Legea validă pentru Ducatul Bucovinei despre întrebuinţarea, regularea şi stavelirea apelor (Legea nr. 22). Cf. „Foaia legilor şi a ordinăciunilor pentru Ducatul Bucovinei”, Cernăuţi, anul IX, 1869, p. 535; anul XIII, 1873, p. 95.

[42] D.S., M.O., nr. 101, 19 iulie 1921, p. 2492.

[43] Idem, nr. 119, 11 februarie 1922, p. 3361, 3362, 3363, 3364.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

Ca şi în legislatura parlamentară anterioară (1919–1920), parlamentarii bucovineni au participat, în legislatura parlamentară 1920–1922, la dezbaterea unor probleme legate de legislaţie (în atenţia oamenilor politici din Bucovina au stat, în special, Proiectul de lege pentru reforma agrară din Bucovina, Proiectului de lege pentru lichidarea despăgubirilor de război şi amortizarea datoriei publice interne, Proiectul de lege pentru reforma contribuţiilor directe) şi de administrare a provinciei, din perspectiva consolidării procesului de unificare. De asemenea, au fost dezbătute problemele economice cu care se confrunta provincia, cele sociale, politice, problema naţionalităţilor.

La 22 ianuarie 1922, a fost publicat decretul de dizolvare a Parlamentului, iar cabinetul condus de Ion I. C. Brătianu (19 ianuarie 1922 – 30 martie 1926) a anunţat o nouă consultare a corpului electoral pentru perioada 1–11 martie 1922. Noile adunări legiuitoare urmau să fie convocate la Bucureşti în data de 27 martie 1922. În Mesajul regal de închidere a Corpurilor legiuitoare, prezentat de către preşedintele Consiliului de Miniştri, Alexandru Averescu, în şedinţa Senatului din 20 iulie 1921, se face un bilanţ al activităţii parlamentare din prima sesiune a legislaturii 1920–1922: „Legile cu care aţi înzestrat ţara în prima sesiune ordinară a acestei legislaturi şi în prelungirea ei sunt dovada strălucită că, dându-vă seama de greaua sarcină pe care încrederea ţării a pus-o pe umerii domniilor voastre, aţi ştiut să vă faceţi cu prisosinţă datoria. Prin adoptarea cu o majoritate de peste două treimi a reformei agrare din Vechiul Regat şi prin aşezarea în Constituţia ţării a principiilor care garantează aplicarea sigură a legii, aţi închis pentru totdeauna această vitală chestiune şi aţi săvârşit unul din actele cele mai însemnate ale analelor noastre parlamentare. Pentru această operă măreaţă, ţara vă va fi veşnic recunoscătoare. Ducând la bun sfârşit şi reforma agrară pentru ţinuturile de peste Carpaţi şi aceea a Bucovinei, aţi împlinit ciclul legiferării agrare pentru întreg Regatul. Pe această bază solidă România nouă va merge cu paşi repezi şi siguri către o prosperitate şi o înflorire tot mai mare. Mânaţi de spiritul de dreptate socială pe care nimeni nu-l mai poate nesocoti astăzi, aţi desăvârşit o altă operă mare, votând noua lege asupra contribuţiilor directe şi a impozitului progresiv pe venit, legea pentru impozitul progresiv pe avere şi îmbogăţirea din timpul războiului, legea asupra impozitului pe lux şi pe cifra afacerilor şi legea pentru perceperea şi urmărirea veniturilor publice – legi care, toate împreună, constituie una din cele mai complete şi mai îndrăzneţe reforme din câte s-au încercat în Europa de la război încoace. Legile pentru asigurările muncitoreşti, pentru sindicatele profesionale, pentru înfrânarea vagabondajului şi a cerşetoriei, pentru protecţia copiilor, pentru organizarea Casei Muncii C.F.R., precum şi Legea asupra regimului apelor etc., sunt dovada interesului ce aţi dat celor mai importante chestiuni sociale care preocupă azi lumea civilizată. Viul interes pe care l-aţi arătat armatei prin legile pe care le-aţi votat în legătură cu puterea noatră armată, mi-au pricinuit o deosebită mulţumire. Vă mulţumesc pentru munca ce aţi desfăşurat în această sesiune în toate ramurile activităţii noastre de stat şi pentru concursul călduros pe care l-aţi dat guvernului meu. Rog pe Cel

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)

Atotputernic să vă aibă sub pază şi să reverse peste România Întregită binecuvântarea Sa'"[44].

[44] D.S., M.O., nr. 120, 14 februarie 1922, p. 3450.

BDD-A32767 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:26 UTC)